

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK FÜZETEK

Kéthavonta megjelenő kiadvány
XXVIII. évfolyam 273. szám
2024. szeptember-október

*„Emlékek nélkül, népeknek
híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)*

FŐVÁROSI ÖRMÉNY KLUB!

Minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor tartjuk a Fővárosi Örmény Klubot az Orlay utca (Bp. 1114, Orlay utca 6.) közösségi terében.

A pontos program minden hónapban hírlevelünkben,
vagy az eokk.hu hírportálon olvasható!

Mindenkit szeretettel várunk!

Örmény szentek: Szent Zsuzsanna (Susanik) vértanú asszony

Örményországot 429-ben meghódították a perzsák. A keresztény örmények Zsuzsanna apjának, Szent Vardan Mamikoniannek vezetésével fellázadtak, de 451-ben levették őket. Ettől kezdve a perzsa elnyomás még erősebb lett, sőt a Zaratusztra-vallást is rá akarták kényszeríteni az örményekre. Több fejedelem hajlott a kényszer alatt. Ehhez a megalkuvó irányzathoz tartozott Zsuzsanna férje, a grúziai Varsken fejedelem is. Amikor Zsuzsanna értesült férje szégyenletes elbukásáról, elhagyta csurtavi palotáját, és gyermekeivel együtt a templomba ment, s könnyek között imádkozott férjéért.

Férje nem viselte el az ellenállást és megverte majd bezáratta. Egy erődítmény föld alatti helyiségében tartották Zsuzsannát megkötözve, szigorú fogságban. Néha sikerült gyóntatóatyjának, Jakabnak felkeresnie. Hat évet töltött börtönében. Eközben volt még ereje vallási gyakorlatokra: tartós böjtölésre, éjszakai virrasztásra, fáradhatatlan imádkozásra és a Szentírás ismételt elolvasására.

Amikor Zsuzsanna érezte, hogy közeledik a halála, magához hívatta Aphot udvari püspököt és gyóntatótyját, Jakabot, s közölte velük, hol akarja, hogy Csurtaviban eltemessék, majd a jelenlétükben meghalt.

*Teljes részletes életrajz olvasható:
<https://archiv.katolikus.hu/szentek/1017-442.html>*

Legfrissebb és korábbi lapszámainkat megtalálja az eogyke.hu/fuzetek/ oldalon is!

Balogh Jenő

Megalakultak a nemzetiségi önkormányzatok

A nemzetiségi önkormányzati választások után szeptember 30-án lejárt az előző képviselők mandátuma és október 1. után elkezdődött az új önkormányzatok megalakulása. Egyelőre csak az új/régi tisztségviselők megválasztása történt.

Szándékozunk megkérni az önkormányzatokat, amennyiben szeretnék, teret adunk a jövőbeli terveik, programjuk közreadásában, de gondolom erre a jövő év elejéig várni kell.

A látszólagos változatlanosság ellenére, történt egy jelentős változás Budapest Főváros Önkormányzatánál, amely jelentős hatással lehet a kerületi önkormányzatok működésére is. Az előző ciklusban papírforma szerinti homogén (Kilikia támogatással) EÖGYKE vezetésű Fővárosi Örmény Önkormányzat most vegyes lett. A választási megállapodásnak megfelelően, a felek elhatározták, hogy a Fővárosi Örmény Önkormányzatban is megvalósítják a békés egymás melletti működést, az erőforrásokat is megosztják és mindkét oldal, a saját pénzügyi határain belül végzi a saját munkáját. Reméljük a FŐÖ magyarörmény csoportja a következő ciklusban együtt fog működni a magyarörmény kerulettekkel. Visszaállhat az a korábbi állapot, hogy munkamegosztás volt a kerulettek és a főváros között. A FŐÖ szép nagy központi rendezvényeket tudott szervezni, míg a kerulettek a saját kereteiken belül foglalkoztak a kerületi dolgokkal. Csak emlékeztetőként idézem azokat a felemelő október 6 Aradi Vértanúk megemlékezéseket, amelyek igazán nagyszerűek voltak.

Van két kerület, (VIII. és XVI.) ahol a felállás vegyes, de remélhetőleg itt sem

lesz probléma, mert a megállapodás szerint a két félcsapat szintén békésen fog egymás mellett dolgozni és ez a béke a pénzek elosztásában is jelentkezni fog. A béke reméljük abban is jelentkezik, hogy a jelenleg még alig olvadó jégcsapok két oldal merev elkülönültsége – enyhülni fognak, ami együttműködések formájában jelenik meg.

Így a keretek rendelkezésre állnak ahhoz, hogy a következő ciklusban már csak az emberi hozzáálláson múljon, hogy az örménységét a jövőben mindkét oldal büszkén tudja vállalni.

Jelölőszervezetek: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület (EÖGYKE) és Örmény Kulturális és Információs Központ Egyesület (ÖKIKE)

Országos Örmény Önkormányzat képviselői (jelölési sorrendben)

Avanesian Alexan (ÖKIKE), Dr. Issekutz Ákos (EÖGYKE), elnökhelyettes, Diramerján Artin (ÖKIKE), elnökhelyettes, Dr. Czárán István (EÖGYKE), elnök, Szűcs Bálint Péter (ÖKIKE), Fabók Dávid (EÖGYKE), Ghorkmazyan Gayane (ÖKIKE), Dávid Márton Áron (EÖGYKE), Dr. Abkarovits Anikó Kata (ÖKIKE), Balogh Réka (EÖGYKE), Szappanos László (ÖKIKE), Vartapetján Gábor János (ÖKIKE), Soltész László (ÖKIKE), Dr. Csernus Gábor (EÖGYKE), Venesz György Miklós (ÖKIKE).

Fővárosi Örmény Önkormányzat képviselői (jelölési sorrendben)

Manukjan Armen (ÖKIKE), elnök, Czárán Gabriella (EÖGYKE), elnökhelyettes, Hoszrovjan Anzselika (ÖKIKE), Marosváry István Imre (EÖGYKE), Avanesian Szona (ÖKIKE), Hegedüs Annamária Borbála (EÖGYKE), Martaian Ermone Zabel (ÖKIKE).

Települési/kerületi önkormányzatok képviselői, ABC sorrendben

Budapest 01. ker.

Bulbuk Márton István EÖGYKE
Sasvári-Merza Krisztina EÖGYKE
Elnökhelyettes
Várady Mária EÖGYKE
Elnök

Budapest 02. ker.

Balla Melinda Anna EÖGYKE
Flórián Ágnes EÖGYKE
Elnökhelyettes
Dr. Issekutz Ákos EÖGYKE
Elnök

Budapest 08. ker.

Czárán István EÖGYKE
Elnök
Dr. Hun Eszter EÖGYKE
Varga György ÖKIKE
Elnökhelyettes

Budapest 09. ker.

Balogh Réka EÖGYKE
Király György András EÖGYKE
Elnökhelyettes
Szenttamássy Katalin Zsuzsanna EÖGYKE
Elnök

Budapest 11. ker.

Dr. Czárán István EÖGYKE
Elnökhelyettes
Dr. Forgács Barnabás Tivadar EÖGYKE
Kirkósa Péter EÖGYKE
Dr. Keszy-Harmath Péterné EÖGYKE
Marosváry István Imre EÖGYKE
Elnök

Budapest 12. ker.

Fabók Dávid EÖGYKE
Elnökhelyettes
Hegedüs Annamária Borbála EÖGYKE
Elnök
Reményi Katalin EÖGYKE
Képviselő, jkv. hitelesítő

Budapest 14. ker.

Herkné Bajkó Ágnes Zsuzsanna EÖGYKE
Heimné dr. Bulbuk Éva Marianna EÖGYKE
Elnökhelyettes
Heim Pál László EÖGYKE
Szongoth Gábor Gyula EÖGYKE
Zárugné Tancsin Katalin EÖGYKE
Elnök

Budapest 15. ker.

Dr. Csernus Gábor EÖGYKE
Elnök
Haraga Attila Kálmán EÖGYKE
Nuridsány Judit EÖGYKE
Elnökhelyettes

Budapest 16. ker.

Kápolnai Andrea ÖKIKE
Elnök
Szabó Géza ÖKIKE
Szabó Dávid ÖKIKE
Dr. Szuper Géza EÖGYKE
Vikol Kálmán Miklós EÖGYKE
Elnökhelyettes

Fabók Dávid

Örményország először

Sokan vannak - különösen az örmény származású, kötődésű olvasók között -, akik már többször jártak Örményországban. Főleg azóta, hogy az egyik fapados légitársaság közvetlen járatot üzemeltet Budapest és Jereván között. E sorok írója, örmény származásának dacára, most először lépett az „öshaza” földjére. A néhány nap alatt látott és megélt dolgok alapján legyen ez egy szigorúan szubjektív beszámoló, inkább hangulatok és érzések gyűjteménye Jerevánról, no meg a négy nap alatt látottakról. (Fotók: Fabók Dávid)

„Majd utaztatok, mert utazni élvezet”

A 2024. júniusi önkormányzati választások eredményeképpen létrejött új Országos Örmény Önkormányzat tagjai október 14-17 között hivatalos látogatáson vettek részt Jerevánban, ahol nemcsak miniszterhelyettesekkel folytattak tárgyalásokat az egyre jobban fejlődő örmény-magyar kapcsolatokról, hanem találkoztak az Örmény-Magyar Baráti Társaság vezetőivel és a tárgyalások között alkalom adódott néhány nevezetes hely meglátogatására is.

Eddig a hivatalos hír, a részletek elolvashatók a médiában. **Itt hangozzon el köszönet Akopjan Nikogosznak, a Ma-**

gyar Országgyűlés Örmény Nemzeti Szószólójának, aki az út szervezésében, finanszírozásában és Jereván, Örményország bemutatásában hatalmas szerepet vállalt. Valójában apánk helyett apánk volt, ebben a pár napban.

Aki a 180 cm-es testmagassághoz, valamint a 110kg feletti súlycsoportba tartozik, akárcsak én, bizonyára szűkösen érzi a fapados gépek három egymás melletti üléséből...bármelyiket. Tehát a fenti „...mert utazni élvezet” részt valójában ki is hagyhatnánk, bár szerencsére a repülőút vasárnapról hétfőre virradó éjszaka csak 2 óra 40 percig tartott. Érdekes

adalék, hogy visszafelé viszont 3 óra 20 perc volt az út, de hiába, már Tolkien A Gyűrűk Ura című regényében is elhangzik, hogy dél felé könnyebb menni, olyan, mintha lefelé mennénk.

Hajnalban érkezünk kicsit elcsigázottan Jerevánba, a repülőtérrel mikrobusszal jutottunk el a hotelbe. A pár nap alatt ugyanaz a busz és sofőrje fuvarozott bennünket országszerte.

Jereván a kettősségek városa

A reptérről befelé az utakon gyermekkorom „autócsodái”. Ladák, Daciák (igen, még a régiak), régi Volgák. Olyan régiak, hogy ütött kopott karosszériájukon itt-ott átütött a rozsdás, néhol lukak is voltak már. Valóban kisiskolás koromra emlékeztettek. Aztán újabb észrevétel, ami itt terhet szállító autó, legyen az tartálykocsi, nyitott-, vagy zárt rakterű szállítójármű, az mind ZIL. Két színben, a katonai zöldben és a szokásos kék-fehér festéssel. Döbbenet volt ebben a mennyiségben, működőképes ZIL-eket látni. Legutoljára pár hete a televízióban ismételték a *Kenguru* című magyar road-movie-t *Gálffy Lászlóval*, abban láttam sok év után ZIL-t. Most pedig Jerevánig kellett jöjjek az élményért.

Ezek után hirtelen éles váltás és beljebb érve a városban megjelentek a modern autók is, egyik szuperebb, mint a másik, nemcsak belsőégésű motorokkal, hanem bőven volt Tesla és egyéb elektromos gépkocsi is. Első nap mindjárt összefutottunk egy magyar gyártású Suzukival is, helyreállt a rend, mindenhol ott vagyunk! :)

Nemcsak az autópark, de az építészeti is éles határvonalal változik a nagyon külvárosi, ipari jellegű épületekből a modern, stílusos egyetemi, vagy hivatali épületekig, a hotelek és a Köztársaság tér gyönyörű épületeiről, múzeumairól nem is beszélve. Hozzáad az élményhez, hogy itt

este 11-kor nem kapcsolják le a díszkivilágítást, hajnalig szép minden.

A kettősség élménye és a város tisztasága az első pozitívum nekem, aki először járok itt. A rendőrnek még presztízse van, óriási erőfeszítéssel próbálnak normális közúti közlekedést biztosítani ebben a gépkocsikkal túlszűfolt városban. A csúcsforgalom idején kiállnak a kereszteződésekbe forgalmat irányítani, a szélső sávból hangosbeszélőn figyelmeztetik az autósokat, hogy ne bámészkodjanak és haladjanak, ne álljanak meg akárhol. Így is óriási a tumultus, de nem hagyják káoszba fulladni a várost, rendet akarnak és ez is meggyőző.

A nap folyamán megkoszorúztuk a második világháborúban Örményországban elhunyt magyar katonák és hadifoglyok, valamint a Magyarországon elesett örmény katonák emlékművét. Hála érte,

hogy ilyen is van. Az is újabb pozitívum, hogy az emlékművel szemközti házban lakó egyik ember meg van bízva a műemlék felvigyázásával, figyelni az ablakból, hogy esetleg nem szemetel, rongál-e valaki, szóval rendben van-e minden az emlékmű körül. Meg is jelenik hamar, amikor észreveszi a gyülekezést, aztán amikor tisztázódik a helyzet, segít a hivatalos fotók elkészítésében. Lehet ilyen „szolgálat”, mármint a felvigyázás Budapesten is ránk férne. Ekkor csatlakozott hozzánk *Anahit Simonyan*, az örményországi Örmény-Magyar Baráti Társaság elnöke, akinek szintén barátságot, sok segítséget köszönhattünk ebben a pár napban is.

El kell mondani, hogy a megérkezésünk előtti napon ünnepelte a város fennállásának 2806! - nem tévedés, 2806. - évfordulóját. Azért ez az információ komoly hozzáadott értékkel bír, pedig a mi ezeréves államiságunk sem piskóta.

Hegyek, kolostorok, kereszték, zászlók

Kirándulásainkon már Jerevából 1000 méteres tengerszint feletti magasságról indulunk, így mondhatjuk, hogy egyfolytában a magasban járunk. Újabb fontos észrevétel, hogy a kereszténységüket nemhogy nem szégyellik az örmények, mint sok esetben ezt nyugaton már láthatjuk, hanem büszkék is rá, ki is hangsúlyozzák. Főleg a kolostorok környezetében a hegyoldalakon mindenféle keresztet állítanak és ha már kereszt van, akkor örmény zászló is kerül mellé. Ez a nemzeti és keresztény jelkép felvállalás az én szívemnek különösen is tetszett, de ez egy szubjektív írás. Nem kérdés tehát, hogy a hegy tetejére, akár Jereván felett, kerül-e egy nagy kereszt, akár kivilágítva.

Igy van ez a kereszttel és a zászlóval a Hor Virap (más helyeken Khor Virap) Ko-

lostornál is, ahol *Világosító Szent Gergely* tizenhárom évig raboskodott, hogy aztán a 6 méter mély gödör börtönéből felhozva megtérítse az örmény uralkodót és ezzel elinduljon a kereszténység államvallássá válása Örményországban, először a világon.

A kolostor szemben az Araráttal és a török határral. Magyarként ott állva volt egy kis „trianon” érzésem, nem lehet könnyű úgy felnézni A hegyre, hogy az már más országhoz tartozik. Nekem, egyszeri utazónak nagy élmény volt a kolostor mögött, a hegy csúcsán álló zászlórúd és a kereszt, jelezve, hogy itt nem csak egy másik ország kezdődik, hanem bizony vallások határán is állunk.

A kolostor egyszerűségében is lenyűgöző, minden idelátogatónak alapvető fontosságú a megtekintése, és az elcsendesülés, amire nekem szerencsére a viszonylag kevés látogató miatt jó lehetőségem volt. Beszéljenek most is a képek inkább.

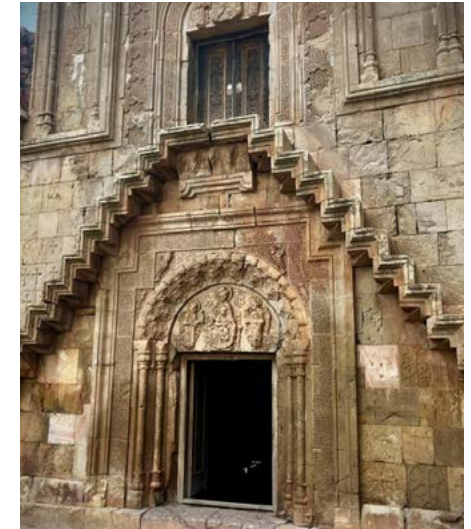

Egy közeli családi borászat, az OLD BRIDGE borait és végül grappáját kóstoltuk meg ezen a kiránduláson, amik nagyon kedves és szép tételek voltak, jó ivásúak, ahogy a borok világában jobban képzett barátaim mondani szokták, ám nagyon könnyűek. A fehér és a rose boruk itt Magyarországon kis túlzással víz helyett is iható lenne, és bár vulkanikus a talaj, mégsem a nagy erőteljes, ásványos fehér bort kóstoltunk. Felvetődött a beszélgetésben, hogy mi magyarok az általunk feltalált szódával szoktuk az ily könnyed borokat „felütni” és nyári napokon folyamatosan kortyolni, de a víz borbába keverése olyan megrökönyödést váltott ki házigazdáinkban, hogy elborzadva néztek ránk, gondolván a Magyarok fröccseitől ments meg Urunk minket. Így a bor kérdésben nem tudunk jó magyarokhoz mérten oktató, nevelő munkát kifejteni, de végül is elfogadható, hiszen ezen a tájon már vagy hatezer éve foglalkoznak

borszőlővel. A vörös borok azonban egészen kiválóak voltak, le a kalappal.

Noravank

Újabb hegyek és újabb kolostor, az egyszerűségben megunhatatlan. Az „egyes utca”, a „keskeny út” megmutatkozik a templom kialakításában is, az emeletre, a valódi templomtérbe feljutni nem könnyű, kicsit talán a mennybe jutás nehézségeire is utal az építészeti megoldás. A fal külső és belső részén sok-sok kisebb-nagyobb kereszt faragás. Idegenvezetőnk elmondása alapján a templom építéséhez hozzájáruló családok, személyek számára köszönetképpen készültek, az adományok nagyságát is kifejezve méretükkel, díszítettségükkel. és mivel kevés a fa a környéken, az ajtók faragásai egészen egyedülállóan gyönyörűek, ez minden kolostorra igaz. Ha már a ritka fából készül az ajtó, akkor legyen a legnagyobb művészeti alkotás. Újabb gyönyörűség, újabb képek.

Azért az Ararát megmutatta magát a naplementében. A kisebb csúcs látható jobban, a nagy csúcs részben felhőben. Megkapó látvány!

„Éljen köztünk az igaz barátság”

Ashot Baghdasaryan, a hatalmas szívű, tudású és hírneves örmény szobrászművész látott egyik este vendégül bennünket. Szobrai között magyarul!!! beszélgettünk, hiszen jó régóta professzionális szinten beszéli nyelvünket. Köszönet a barátságért és a történetekért, külön kiemelő

magyar nyelvtudásával kapcsolatosan, hogy a magyar szöviccek faragásában is otthon van és értő módon használja őket a társalgásban. Bár szobraival hazánkban is találkozhatunk, például Veszprémben, amely szobor gondolata megállná a helyét Budapest valamely kerületben, így akár a Duna partján például.

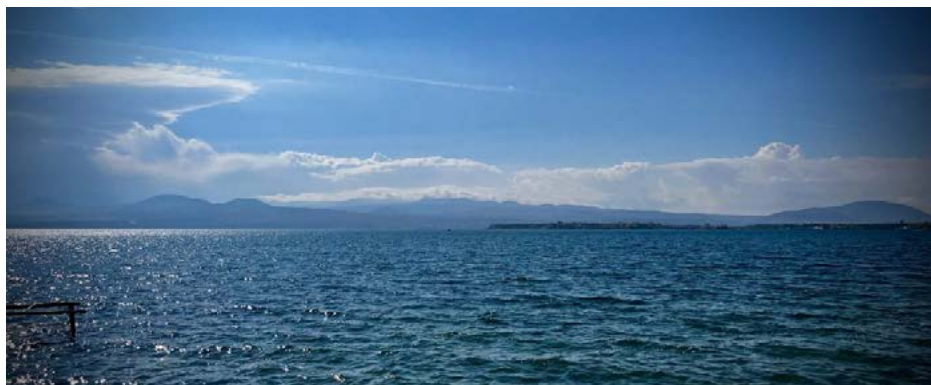
Az Örökkévalóság Temploma

Ezt írja az Örmény Genocídium emlékművének helyi leírása a 4500 négyzetméteren elterülő összetett emlékmű és múzeum központi eleméről. Amíg be nem lépünk a 12 ferde oszlop közé, nem is halljuk meg, hogy az örökké égő láng alól gyászének és örmény dallamok, kórusművek hangjai szűrődnek ki, akár, ha a népirtásban elhunyt százezrek énekelnének a túlvilágról. Egészen megrázó és egyben felemelő élmény volt itt lenni. Bár az emberi gonoszságra nincsenek is szavak, az emlékmű és azt hiszem az örmény lélek lényege az az újjászületés és jövőbe vetett hit, remény, amelyet a két részből álló, égbe fűrődő tűhegyes torony fejez ki az emlékmű részeként, emlékeztetve az itthon maradt és a diaszpórában élő örményekre. Méltó emlékmű, könnyeket csal az utazó szemébe. Jó lenne, ha soha többé nem történhetne ilyen sem örményekkel, sem senkivel. Legyünk idealisták!

A Szevan Tó és kolostor

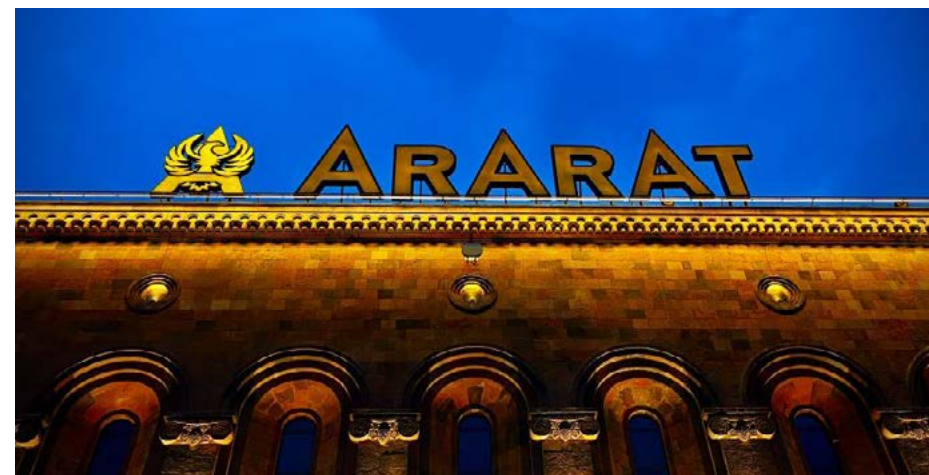
A Balatonnál nagyobb és jóval mélyebb (legmélyebb pontján 78 méter) tó, majd kétezer méter magasságban fekszik. Az időjárást úgy sikerült kifognunk, hogy bár vendéglátóink mindenhol elmondták, az év 300 napján napsütés jellemző Örményországra, mi éppen a napsütésmentes, felhős, szeles, esős néhányat fogtuk ki. Így természetesen a képek sem adják vissza teljességében a hely nagyszerűségét. Ahogyan az Ararat is elbújt előlünk a maga teljességében, a Szevan Tó is visszavár bennünket egy későbbi, naposabb időpontban, amikor a levegő akár 35 fok, a víz hőmérséklete pedig talán a 22 celsius fokot is eléri.

Ararat, de most nem a hegy

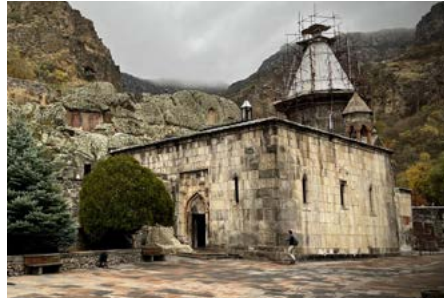
Ipartörténeti emlék? Egy város, egy ország emblemikus terméke? Mondhatnánk „Armenikum”, ahogyan nálunk a Halasi Csipke, a kürtöskalács, vagy az Egri Bikavér.

Az 1887-ben alapított konyakgyár szintén Jereván egy dombján magasodik, esti kivilágításában megkoronázza a várost. Ezt természetesen csak rajongóként írom, számomra ünnepeim, baráti összejöveteleim és néha nehezebb hétköznapijaim fényét is adja néhány korty Örmény Konyak. A gyárban kialakított múzeum tárlata nem túl hosszú, de hatalmas élmény. Az ide látogató államelnökök számára megjelölt hordók, Churchill kedvenc „Dvin” konyakja, a 10, 15 és 20 éves Ararat kóstolása nekem nagyon sokat jelentett, nagyon készültem rá. A *Charles Aznavour* születésének 100. évfordulójára elkészült és forgalomba hozott brandy különleges és komoly főhajtás a nagy örmény művész előtt. A kóstoló végén aztán már csak a kiürült pohárba illatoltunk bele, megérezvén a „szomorúság aromáját”, amikor is az illatból tudjuk, hogy nagyszerű nedűt ittunk, de poharunkban nincs már több.

Geghard, a lándzsa őrzési helye

A legenda szerint az itt több évszázadon át őrzött lándzsa az, amellyel *Krisztus* testét a kereszten átdöfték. Ismét egy káprázatos kolostor, félig a hegy sziklájába vájva, óriási akusztikával. Hazánkban éppen néhány hete hallhattuk és láthattuk a kolostorról elnevezett kórus felemelő, nagyszerű műsorát, amely megidézi a hely szellemét.

Garni, a Napisten temploma

Utolsó kirándulásunk a régi, pogány időkbe vezetett, a Garni templomhoz. Mondhatnánk, hogy az eddig látott kolostorokhoz képest „semmi”, de a templom elhelyezkedése, a környezetbe illesztése, a teljesen egyszerű, szimpla díszítés mégis kiemelkedő látványossággá teszi.

Utószó

Talán kicsit hosszúra sikerült ez a személyes útinapló, bár csak 4 napot töltöttem Örményországban. Így elsöre. Egy biztos, ahogy a körülmények engedik, folytatni kell a felfedezést, el kell mélyedni ebben az „őshazában”, meg kell merítkezni a történelem, a kultúra forrásában, amivel most csak érintőlegesen találkoztam. Köszönet mindenkinek, aki lehetővé és emlékeztetessé tette az utat. A repülőn hazafelé éppen pirkad, még nem látszik a napkorong, de egy új nap fénye már megjelenik a horizonton.

Bari luys – Világosságot!

Megjelent: EOKK portál
eokk.hu/2024/10/26/ormenyorszag-eloszor/

Az Örményországban járt Országos Örmény Önkormányzat és Szószóló hivatalos eseményei

Az Országos Örmény Önkormányzat tagjai és Akopjan Nikogosz Örmény Nemzetiségi Szószóló Örményországban tett látogatása során október 14-én koszorút és a megemlékezés virágait helyezte el a II. világháborúban Örményországban elhunyt magyar hadifoglyok és a Magyarországon elesett örmény katonák emlékoszlopánál.

A délután folyamán tárgyalásokat folytatott Zareh Sinanyammal, a Külügyminisztérium Diaszpóra ügyekkel foglalkozó fősztályának vezetőjével és vezető munkatársával a magyarországi örmény közösség aktuális helyzetéről, gondjairól, eredményeiről és az örményországi ifjúsági táborokról.

Főhajtás a Genocídium emlékműnél
Jereván felett magasodik a felkiáltójelként égbetűző Genocídium emlékmű. A népirtás emlékművének ötlete az 1960-as évek elejétől származik. 1964. július 16-án Tsatur Aghayan történész (a Marxizmus Intézet örmény részlegének igazgatója) Hovhannes Injikian (a Tudományos Akadémia keletkutató-

si részlegének vezetője) és John Kirakosyan (a párt Központi Bizottságának ideológiai részlegének helyettes vezetője) rendkívül bizalmas levelet küldtek a Kommunista Szövetség Elnökségének, amelyben egy sor javaslatot tettek a népirtás 50. évfordulójának megemlékezésére. A 8. pont így szólt, hogy kikerüljék a Szovjetunió által nem támogatott népirtás

emlékműve meghatározást: „Az I. világháború örmény áldozatainak emlékművét a lakosság bevételeiből megépíteni. Az emlékműnek az örmény nép újjászületését kell jelképeznie.” 1964. december 13-án Zarobian jelentést küldött a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának, amelyben az évforduló okait és jelentését, valamint az „I. világháborúban feláldozott örmény vértanúk emlékművének szentelt emlékmű” felépítését ismertette.

A Szovjet Örményország Minisztertanácsa 1965. március 16-án határozatot fogadott el „Emlékmű építéséről az 1915-ös Yeghern áldozatai emlékének megörökítésére”. Az emlékmű építése 1966-ban, a szovjet időkben kezdődött, válaszul az 1965-ös jereváni tüntetésekre, amikor is százezren tüntettek Jerevánban 24 órán keresztül a népirtás 50. évfordulója alkalmából. A tüntetők azt követelték a szovjet hatóságoktól, hogy az 1915-ben kezdődött genocídiumot hivatalosan ismerjék el népirtásként. Az emlékművet Arthur Tarkhanyan, Sashur Kalashyan építészek és Hovhannes Khachatryan művész tervezte, és 1967 novemberében készült el.

Az Országos Örmény Önkormányzat testületének tagjai, valamint Akopjan Nikogosz, Örmény Nemzetiségi Szószóló az emlékezés virágait helyezték el az emlékmű áldozatokért égő örök lángjánál.

Szószólói és testületi látogatás az Örmény Külügyminisztériumban és a Kulturális, Sport és Oktatási minisztériumban
Az Akopjan Nikogosz, Örmény Nemzetiségi Szószóló, valamint az Országos Örmény Önkormányzattal közösen szervezett és lebonyolított, hivatalos jereváni látogatás zárónapján is két fontos bemutatkozó találkozóra került sor Örményország Külügyminisztériumában Paruyr Hovhannessyan külügyminiszterhelyettesel, majd azt követően Daniel Danielyan kulturális-, sport- és oktatási miniszterhelyettesel. A szívélyes hangulatú informális megbeszéléseken érintettük azon

kérdéseket, területeket és lehetőségeket, melyek a jövőbeni együttműködési irányvonalakat meghatározhatják, így szó esett az otthonaikat elhagyni kényszerülő karabahi örményeket érintő további teendőkről és segítségnyújtásról, az eddig elvégzett munkáról és a diplomáciai kapcsolatok helyreállításának jelentőségéről. A kulturális tárcánál folytatott megbeszéléseken érdekes és figyelemfelkeltő beszámoló tarthattunk a magyarországi diaszpóra pezsgő kulturális tevékenységéről, kulturális központjaink és színházunk munkájáról. A tárcavezető helyettes szándékát fejezte ki, hogy szorosabbra fűzik

kapcsolataikat a kölcsönös kulturális, sport és oktatási programok megvalósítása terén. A találkozón részt vett *Akopjan Nikogosz* örmény nemzetiségi szószóló, *Ashot Smbatyan*, Örményország budapesti nagykövete, *Anahit Simonyan*, dr. *Czárán István*, az OÖÖ elnöke, *Diramerján Artin*, az OÖÖ elnökhelyettese, dr. *Rónaszéki László*, az OÖÖ hivatalvezetője, *Fabók Dávid* az OÖÖ jogi bizottságának elnöke, *Szűcs Péter*, az OÖÖ pénzügyi bizottságának elnöke, *Bakodi Péter*, a szószólói kabinet kommunikációs tanácsadója, valamint *Szűcs Katalin* az OÖÖ gazdasági vezetője.

Megjelent:

Arménia magazin

Megnyílt az Országos Örmény Önkormányzat székháza

Szeptember 17-én került átadásra az Országos Örmény Önkormányzat új székháza. A hazájukban és a Magyarországon élő örmények mindig számíthatnak a magyar kormányra – mondta az átadó ünnepségen *Soltész Miklós* a Miniszterelnökség egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős államtitkára.

Soltész Miklós mellett az eseményen jelen volt *Azbej Tristan*, a Külgazdasági és Külügyminisztérium (KKM) üldözött keresztényeket segítő programokért felelős államtitkára, *Asot Smbatyan*, Örményor-

szág magyarországi nagykövete, *Akopjan Nikogosz*, az Országgyűlés örmény nemzetiségi szószólója és *Czárán István*, az Országos Örmény Önkormányzat elnöke is. Ünnepi beszédében *Soltész Miklós*

Dr. Czárán István, Asot Smbatyan, Soltész Miklós és Azbej Tristan

azt mondta, hogy az örmény és a magyar nép történetében számos hasonlóság van; mindkét nemzetet igyekeztek elpusztítani más népek, de az örmények és a magyarok is kiállták a megpróbáltatásokat. *“Az örmény és a magyar két keresztény nemzet, melyeknek történelme is hasonló: háború, pusztítás és béke követték egymást. A sok részből összetevődő magyarországi örmény közösség végre békességre talált. Ennek a központnak az átadása mutatja, hogy békét kell teremtenünk egymás között, mert csak így tudunk megmaradni”* – tette közzé közösségi oldalán az államtitkár.

A tizenegyedik kerületi Bicskei utcában megnyílt iroda és közösségi tér avatásának dátumát Örményország függetlenségi napjához igazították. Az átadó ünnepségen *Mashdots Zahterian* atya örmény szertartás szerint megszentelte az örmény

közösség új otthonát. Ezt követően a székház közösségi termében *Soltész Miklós* államtitkár, *Ashot Smbatyan* nagykövet és *Czárán István* OÖÖ elnök mondott beszédet. *Czárán István* köszönetet mondott Magyarország Kormányának és a Bethlen Gábor Alapkezelőnek azért a felbecsülhetetlen támogatásért és segítségért, melynek köszönhetően új otthonra található az örmény önkormányzat.

Örményország Magyarországi nagykövete beszédét követően az Örmény Nemzetgyűlés Becsületrendjét adta át *Akopjan Nikogosz*nak, az Országgyűlés örmény nemzetiségi szószólójának a magyarországi örmény nemzetiségért és a két ország kapcsolatának helyreállításért végzett erőfeszítések elismeréseként. A megnyitó ünnepség záróaktusaként került sor ezt követően az Ararat – Örménységért Díj idei két jelöltjének díjátadására. A díjakat idén *Dr. Peltekian Aram Abrahamné*, valamint *Fancsali János* vehették át. Az ünnepi rendezvény vendégei ezután a Magyar Zene Háza felé vették az irányt, ahol a közönség a *Jazznavour* című koncertet tekinthette meg az Örmény Állami Jazz Zenekar előadásában, *Charles Aznavour*, a sanzonkirály születésének 100. évfordulója alkalmából.

Akopjan Nikogosz, Fancsali János és dr. Czárán István

Megjelent: nemzetisegek.hu

Ararát díj 2024 laudációja: Fancsali János

Fancsali János zongoraművész, zene-történész, a magyarörménység kutatója 1940-ben született Brassóban. Gyerekkora meghatározó egyénisége volt anyai nagyanyja, *Fugulyán Irén*, akivel elhunytáig egy családban élt. A kolozsvári zeneakadémia zongora szakos végzettségű (1966), ahol anyai nagynénje, *dr. Fugulyán Katus* neves szemorvos ismertette meg a család dokumentumaival. Így az 1960-as évek derekán kezdett érdeklődni a magyarörmények múltja iránt és ezt leginkább az Egyetemi Könyvtár gazdag állománya segítette. Magyarországra való áttelepülése, majd a nemzetiségi törvény további lehetőségeket kínált számára. A Budaörsön 1998-ban létrehozott örmény önkormányzat elnöki minősége által számtalan kezdeményezését valósította meg. Történeti- (1999), képzőművészeti- (2001-), fotó-kiállítások (2001-) egész sorába hívta meg a magyarörmény művészeket: 50 személy több mint 850 alkotását ismertette meg, nemcsak helyben, hanem itthon és Erdélyben egyaránt. A nyomtatott sajtót periodika formájában (Magyarörmény Kulturális Lapok, 1999-), majd elektronikusan (négy nyelven, 2002-), a genealógiai kutatását a Magyarörmény Genealógiai Lapokban (2005-) ismertette. Nagyobb ambíciójú 2001-től a Magyar-Örmény Könyvtár, melynek szerkesztőjeként eddig 26 kötet jelentetett meg. Magyarörmény botanikai és örmény velencei kutatásai falinaptár formájában voltak elérhetőek (2010-11).

Zenei eredményei között megemlíthjük a két világpremier CD-t: Magyarörmény zongoramuzsika és *Hollósy Kornéliának* dedikált kompozíciók felvételeivel. Zenei tanulmányokban foglalkozott *Bogdánffy*

Gábor, Csasz Anna, Csiki Endre, Csiky János, Dávid István, Gyertyánffy Berta és Matild, Hollósy Simon, Hollósy Kornélia, Kacsóh Pongrác, gr. Karácsonyi Guidó, Kazacsay Tibor, Petelei István, Simay Rozália, Szenkovics Gyula, Telmányi Emil, Vikol Simon, Viski János magyarörmény személyiségekkel. Előadásokat tartott ezen kutatásairól számtalan alkalommal. Ezek szerzeményeit újra felfedezte és előadatta nemcsak Budaörsön, hanem itthon és az erdélyi városokban is. Nem hanyagolta el az örmény zeneszerzőket (*Bagdaszarian, Hacsaturján, Komitas, Spendiarov*), de azokat sem, akik messze kerültek szülőföldjüktől. Így magyarországi bemutatón hangoztak el kezdeményezésére *Stephan Elmas, Haig Gudenian* művek is. *Angelo Ephrikian*-t, a Vivaldi-művek egyik felfedezőjét bemutató kötet kiadását a sorozatban valósította meg. Több új zenemű jött létre felkérésére, mely a megőrzött magyarörmény dallamokat vette alapul és ezeket be is mutatta. Hasonlóan szorgalmazta olyan átíratok elkészítését, melyek további előadási lehetőséget biztosítottak számára és az általa vezetett zenei együttesek előadására. Ezzel is gazdagította a magyarörmény zenei hagyatékot.

Emléktáblákat állíttatott *Czecz János, Viski János* és a '48-as magyarörmény vértanúk emlékére.

A Magyarörmény Kulturális Kataszter Program kutatásainak eredményeként jelent meg szerkesztésében a két kötetes Magyarörmény Életrajzi Lexikon, mint az első ilyen témájú összefoglaló dolgozat a magyarörmény részvételről a befogadó nemzet életében. Ezt a példátlan szimbiózist szeretné továbbra is felmutatni és gazdagítani.

A magyar parlament örmény-magyar baráti csoportjának látogatása a Jereváni Parlamentben

A Magyar Országgyűlés Örmény Nemzetiségi Szószólója, a Magyar-Örmény baráti tagozat tiszteletbeli alelnökeként, a delegáció tagjaként részt vett október 10 és 12 között a, *Balla Mihály* csoport elnök vezetésével lebonyolított, jereváni hivatalos látogatáson, melyet Örményországban megkülönböztetett figyelemmel kezeltek. A rendkívül sikeres tárgyalások során, mind a magyarországi örmény közösségnek, mind pedig Magyarország és anyaországunk Örményország kapcsolatának kiemelten fontos témái kerültek napirendre, például a vízumok beszerzésének jelentős megkönnyítésére irányuló eljárást, melynek várható kedvező eredményei a mindennapi életben is nagy könnyebbé válnak majd az utazók számára, valamint a Karabahi menekültek támogatásának kérdéseit. *Akopjan Nikogosz* kiemelte, hogy Szószólóként eredményesen tárgyalt továbbá a hadisírok kérdésében, azaz a Magyarországon elesett örmény katonák, illetve az Örményországban elhunyt magyar katonák emlékének méltó megőrzése ügyében, a kulturális, oktatási és humanitárius együttműködés további lépéseiről, ahol részben a Magyar Kormánnyal együttmű-

ködve, részben önállóan tudunk a tervek megvalósításában aktívan segítséget nyújtani.

Szeptember 11-én a delegáció megbeszéléseket folytatott az örmény parlamentben, ahol az örmény-magyar baráti tagozat tagjaival, majd *Sargis Khandanyan*-nal, a Külügyi bizottság elnökével és *Ruben Rubinyannal*, az örmény parlament alelnökével tanácskoztak a két ország parlamenti kapcsolatainak erősítésének lehetőségeiről.

Megjelent:

<https://ormenyszoszolo.hu/hirek/>

Ékes csillagok a tiszta égen

Szerdán, 2024. augusztus 14-én, az idei *Szent István Napok* rendezvénysorozat harmadik estjén, a nagybányai Művészeti Líceum dísztermében *Várady Mária* színművész, városunk szülöttje ajándékozta meg a közönséget irodalmi előadásával.

Elhangzottak többek között *Pilinszky János*, *Wass Albert*, *Szép Ernő* művek, de a világirodalom remekművei közül is meghallgathattak néhányat a résztvevők, magyar fordításban.

A zenei keretet *Vörösváry Márton* budapesti hegedű- és zongoraművész biztosította, aki *Bach*, *Paganini*, *Liszt* és más zeneszerzők műveit adta elő mindkét hangszeren.

Megjelent Nagybányai Szentháromság Plébánia honlapján

Rövid beszámoló Újbuda Legutolsó rendezvényéről

2024 szeptember 27.-én pénteken a Kelenföldi Szent Gellért templomban szentmisével kezdődött a rendezvény, a misét felajánlottuk a karabachi örmény áldozatokért és üldözöttekért.

Ezután átvonultunk a nagy terembe, ahol *Kátainé Szilvay Ingrid* előadóművész és tanár közreműködésével erdélyi-örmény zenei-irodalmi összeállítást élvezhettünk, melynek nagy sikere volt.

A megjelent, több, mint fél száz hallgató figyelmét kötötte le igen tartalmas vetített-képes előadásával *Haeffner Donát Rudolf* történész-politológus „*Az erdélyi Erzsébetváros örmény múltja és jelene*” című programmal.

A rendezvény végén az agapét *Marosváryné Csabonyi Éva* szolgálta fel, az ízletes sós és édes sütemények jó lehetőséget nyújtottak a kellemes beszélgetésre.

Várady Mária

A Cecil házassága külhoni örmény útjáról – a szeptemberi Fővárosi Örmény Klubon

Az örmény kultúra terjesztésének olyan fejezetéhez jutottunk, amely meghaladja az örmény önkormányzatiság 30 évének minden teljesítményét. *Csiky Gergely: Cecil házassága* diadalúton járt az ősi örmény települések színpadán. Felbecsülhetetlen az az érték, amelyet létrehozott a nézők identitástudatának erősítésében.

Az *ANI - Budavári Örmény Színház* művészei méltón tolmácsolták a magyar színműirodalom csillagának e remekművét. A külföldi út megszervezése hatalmas erőfeszítés egy három fős önkormányzat részéről. Hálásan köszönjük a Budavári Önkormányzat önzetlen és nagylelkű támogatását, mely nélkül ez nem valósulhatott volna meg.

Külön köszönettel kiemeljük a vendéglátó városok vezetőit: *Kulcsár Lászlót*, *Gyergyószentmiklós* alpolgármesterét, aki az örmény közösség aktív lelke. Cuki kislányt szerzett, a Gyergyói örmény kántor öt éves kislánya, *Imre Sára* vitte Cecil fátylát az esküvői ceremónián. Sok-sok gratuláció, napokig mesélhetnénk az örmény segítőkészséget, megkülönböztetett vendégfogadást, amellyel kitüntettek bennünket. Augusztus 3-án az EGYFESZT

kiemelt eseménye volt mind a színdarab, mind az azt követő *Süt a Hold, vidám örmény est* műsora. A teljes Gasztró utca szórakozott, énekelte a közkedvelt zenét. Felejthetetlen jó hangulatú esős előadás, szabadtéren.

Szépvízen kisimultak az idegek a gyönyörű környezetben lévő szállásunkon. Igazán hálásak lehetünk *Zakariás István* alpolgármesternek és feleségének, *Réka* asszonynak, aki a legízletesebb örmény étellel, Haslamával lepette meg minket! No és augusztus 4-én az elmaradhatatlan teltházás siker a régi örmény Kaszinóban! Külön meglepetés, hogy a legügyesebb szépvízi kislány *Biró Rebeka* székely ruhában vitte a Cecil hosszú fátylát, és az előadás végén mókásan cigánykerekeket hányva érkezett az őt köszöntő vastapsra! Még Csikszeredából is jöttek az előadásunkra!

Utunkat Székelyudvarhelyen folytattuk, ahol *Bodurián Ágota* örmény elnök fogadta a Budavári Örmény Nemzeti Önkormányzat színházát. Az *ANI - Budavári Örmény Színház* augusztus 5-én a Városháza Szent István termé-

ben méltóképpen képviselte az I. kerületet. *Zsitnyák János* képviselő és *Muhari Patrik Krisztián* részt vettek a találkozón. A forró hangulatú est után a kölcsönös együttműködésnek nagy fontosságot tulajdonítottak. Székelyudvarhely önkormányzatának képviselője köszöntötte a vendégeket, *Várady Mária* színházvezetőt, és köszönetét fejezte ki a nagyszerű előadásért, mely kiválóan képviselte *Csiky Gergely* szellemét. Nem hallgathatom el, hogy Cecil fátylát itt egy örmény kislány, a Flórián család sarja vitte, aki páratlan szépségével minden szemet vonzott!

Az est protokoll-vacsorával zárult, ahol a város képviseletében természetesen örmény vendéglő-tulajdonos köszöntötte az *ANI - Budavári Örmény Színházat*, amely a hétszáz kilométerre fekvő Székelyudvarhelyt, testvérvárosát üdvözölte Budavár képviseletében.

A természet, Erdély szépségeit látni kell. A Békási szoros és a Gyilkostó kihagyhatatlan. Kalauzunk a nyolcvan éves *Buslig Gyula*, valódi gyergyói veterán focista kijelentette, hogy „négy száz éve Gyergyóban semmi nem történt az örmények nélkül!” Amerre mi jártunk, még a

nap is kisütött. Ezt nem lehet elfelejteni.

Augusztus 7-én a szegedi vendégjáték a Szent-Györgyi Albert Agóra Rendezvényközpontban újabb diadalt jelentett a társulatnak. Az *ANI - Budavári Örmény Színházat* fogadta a Dél-Magyarországi Örmény Kulturális Egyesület vezetője, *dr. Tóth Rózsa*. A nagy siker után kérték, hogy még visszatérjünk, visszavárnak.

Köszönet a reklám tervezőnknek, *Balogh Rékának*, és *Fabók Dávidnak* a gyors nyomtatásért, mert „a jó bornak is kell cégér”. Kiemelt köszönet *Marosváry István*nak, aki segítségre sietett, amikor nagy szükség volt rá!

Külön köszönet egyenként minden színésznek, akik szakmai tudásukkal minden turné-adta nehézséget legyőztek. Hálás vagyok az ügyelőnek, a díszlet-tervező-

nek és technikusnak, akik minden helyen mindent megoldottak. A közönség csak ámult, hogy milyen varázslat tanúi lehetek. Büszkévé tett minket ez a „Tűpróba” azaz Gyergyóban a „Vízpróba” legyőzése. Tudjuk, hogy az örmény közösség tagjai általunk reálisabban láthatták az örmény integráció nehéz folyamatát, és megbecsüléssel tekinthetünk őseinkre.

A szeptemberi klubon *Andor Edit* fotóművész vetített képekkel mesélt az útról. *Bergyán Péter* Jászai Mari-díjas színművész meghatározó élményekről beszélt: „Úgy szálltunk be a buszba, mint egy utazó csoport, és a végén úgy értünk haza, mint egy összekovacsolódott remek társulat.”

Széni András ígéretes tehetségű fiatal színészünk pedig saját írását olvasta fel nekünk, melynek ihletője a turné során látott tájak és emberek voltak.

Tisztelt Publikum! Köszönjük, hogy eddig támogattak, kérjük, hogy ezután is támogassanak!

Dávid Katalinra emlékeztünk halálának első évfordulóján

2024 szeptember 21-én, Budapest-Kassai téri Katolikus Közösségi Házban emlékeztek meg, a Keresztény Kulturális Akadémia szervezésében, az egy esztendeje elhunyt *Dávid Katalin* Széchenyi-nagydíjas művészettörténész professzor asszonyról.

Dávid Katalin fia, *Prof. Dr. Hidvégi Máté*, előadásában édesanyját, mint az

“embert és a tudóst” mutatta be, sok kedves emlékekkel és fontos részlettel gazdagítva az eddig ismert életutat. *Pajor András* atya, a Keresztény Kulturális Akadémia elnöke *Dávid Katalin*ról, mint az író és hitvallóról beszélt. A délelőtti háziasszonya *Kondor Katalin* újságíró volt, közreműködött *Várady Mária* színművész.

Pajor András

Prof. Dr. Hidvégi Máté

Kondor Katalin

Várady Mária

Tarka Nap és Fogolykiváltó Boldogasszony búcsú

Az egyházi ünnepek megtartása kötelességünk, hiszen az örmény népet a kereszténység tartotta meg. Fogolykiváltó Boldogasszony ünnepe különösen fontos a háborúban fogságba esett családapák, fiúgyermek, a „malenkij robotra” elhurcolt lakosság családtagjai számára.

Az Orlay utcai Örmény Katolikus Lelkésztség hazánk egyetlen örmény temploma, melyet elődeink Szűz Máriának, a Szent Istenszülőnek, Fogolykiváltó Boldogasszonnak szenteltek. hiszen *Masdots Zahteryan* örmény papunk minden vasárnap biztosítja az örmény nyelvű szentmisét, *Fülöp Ákos* plébániai kormányzó magyar nyelvű miséivel közösen. A IX. Tarka Nap családi találkozások lehetősége volt. Mint minden évben, sokan eljöttek a foglalkozásokra, a gyerekek óvatosan vigyáztak az arcfestő mester művészi örmény motívumaira. Köszönet a Ferencvárosi Örmény Önkormányzat elnökének, képviselőinek!

Végre térzene szólt a plébánia udvarán! *Zárug Katalin*, Zugló Örmény Önkormányzatának elnöknője ötletelte ki a meglepetést és a rendezvényt támogatta. *Nuridsány Zoltánné*, *Mimi* ugyancsak az ügy mellé állt. *Vikol Kálmán* a *Kertvárosi Fúvószenekar* karmestere fantasztikus műsort hozott. Egy órán át a legváltozatosabb zenék szólaltak meg a XVI. kerületi elnökhelyettes pálcájától vezérelve. Hihetetlen értékes tagjaink vannak, büszkék vagyunk Rájuk!

Ragyogó napsütésben fogyasztottuk el az örmény konyha remekeit, melyet már hagyományosan *Sergio* és *Diána* készít. Kicsik és nagyok örömmel kóstolgtatták a

Vikol Kálmán vezényli a Kertvárosi Fúvószenekart

kert fái árnyékában a rakott padlizsánt és az almás sütitket.

A két turnus örmény tábor résztvevői egymást túllícitálva sorolták a jobbnál jobb programokat. A gyerekek beszámolóját örömmel hallgatták a nagyszülők, meg sem tudták jegyezni a lovaglós segítőt, a lóusztatás és egyéb játékok sokaságát.

A Fogolykiváltó Boldogasszony Búcsú napján a Főoltárt gyermekek díszítették fehér kardvirággal, mely a foglyok kiszabadításának vértelenségét, tisztaságát jelképezte. *Fülöp Ákos* plébániai kormányzó Ünnepi miséje után mindenki feltöltődve tért haza. Köszönet Ákos atyának, a diakónusoknak, a kántornak és énekeseknek és nem utolsósorban az egyház gondnokainak, *Heim Pálnak* és *Heimné dr. Bulbuk Évának*.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és *dr. Issekutz Sarolta* emerita vezetője folytatja identitásörző hagyományait. Lehetőséget kell teremteni a fiatalok társasági életének kibontakoz-

tására. Gyökereit kutatva sok család fedezi fel az örmény gyökereket. Ezt támogatja a Budavári Örmény Nemzetiségi Önkormányzat is.

Feladatunk segíteni programjaink által az erdélyi örmény identitás megismerésében, megtartásában mindazoknak, akik vágyanak az emberi kapcsolatokra. Mi magyarörmények az internet elmagányosítása ellen küzdünk és teszünk minden ünnep közös megtartásával.

Arc- és testfestés örmény mintákkal

Finom ebéd

Nuridsány Zoltánné Mimi

A XIV. Gyergyószentmiklósi Örmény Művészeti Fesztiválról

Ez évben is örömmel utaztunk Gyergyószentmiklósr a XIV. Örmény Művészeti Fesztiválra. A rendezvény minden évben az örmény katolikus templom búcsú napja a Kisboldogasszony Nap, Szűz Mária születésnapja köré szerveződik. A Gyergyószentmiklósi Örmény Katolikus Egyesület elhivatott vezetője: *Kulcsár László*, egyben a város Önkormányzatának képviselője, az Erdélyi Magyar Örmény Szövetség elnök helyettese és a köréje csoportosuló munkatársak közreműködése hozza létre minden évben a 3 napos kulturális, szakrális és gasztronómiai fesztivált, *László* fantasztikus munkabírású ember, aki évről évre minden nehézség ellenére igyekszik létrehozni az egyre szélesebb körű, örmény programok szervezését, amelyek az erdélyi örménység ősi múltját, jelenét mutatják be mind kulturális mind gazdasági téren. Ezáltal a jövőjét is építik az erdélyi, a gyergyói örmény közösségnek. (Fotók: Kelet Info, <https://www.facebook.com/ORMENYEK>)

A XV. ker. Örmény Nemzetiségi Önkormányzat szervező támogatása abban merült ki, a 14 éves együttműködési megállapodás alapján, hogy minden alkalommal, örmény származású, az örmény kultúrát jól ismerő szakemberek, előadó, képző valamint zeneművészek részvételével, kiállításokkal, irodalmi és tudományos előadásokkal és koncertekkel járult hozzá a mindenkorai fesztivál sikeréhez, kivéve a Covidos időszakot. Kapcsolatunk visszanyúlik 14 év előtti időkre amikor a közös örmény hagyományörzés gondolata megfogalmazódott bennünk, amely együttműködési megállapodás megkötésére érett meg.

A XV. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat és a XV. kerületi Önkormányzat valamint a Gyergyószentmiklósi Örmény Katolikus Egyesület termékeny kapcsolatának az ismertetése külön fejezetet kíván, ezért a jelenidőben az idej magas színvonalú fesztiválról kívánok csak szólni.

Az utóbbi évek szokásához híven a fesztivál nyitónapján jeles személyiségek valamint a gyergyói örmény kórus fellépésével és a vörös köpönyegesek kivonulásával koszorúkat helyeztek el a közösség az örmény származású *Ákontz Kövér István* szülőházán, a hét éve felavatott emléktáblánál, melyet a Szent Lázár sziget Mechitarista kolostorának főapátja tiszteletére és emlékére állított az örmény közösség egy örmény mecénás segítségével és a város. A rendezvényt megtisztelte a város részéről *Len Emil Balázs* polgármester helyettes, *Puskás Attila* a Magyarörmények Szövetségének elnöke, *Kulcsár László* a Gyergyószentmiklósi Örmény Katolikus Egyesület elnöke, aki felolvasta a buka-

resti Örmény Nagykövet kimentő levelét és jókívánásait, *Gál Humor* plébános, aki megáldotta az emléktáblát és a Csíkszeredai Magyarországi Főkonzulátus konzulja *Gyombolai Péter Vince*, aki kiemelte emlékbeszédében, a főapát nemzetközi munkásságának jelentőségét, amellyel öregbítette szülővárosának Gyergyószentmiklósnak a hírnevét.

Az Örmény Közösségi Házban értékes szép kézimunkákat csodálhattunk meg, *Hosszú Matild* csipke költeményeit. Ragyogó fotókat állított ki *Lukács Géza*. *Jánosi Buslig Sanda* képein, érzékeny lényének rezdülései láthatóak egy új festési stílusban. A XV. kerületi Tóth István Galéria-beli, pár évvel ezelőtti kiállítása óta sokat változott látásmódja. Valószínű, hogy a Spanyolország-i hosszú tanulmányút alatt festett képek érlelték kifejezőmódját. Nagyon értékes a szakrális kiállítás a csodálatos miseruhákkal és a több száz éves ősi nyomtatványokkal. Továbbiakban érdekes előadás hangzott el az utolsó magyarörmény mechtarista szerzetesről, *Szekula Ágoston Lászlóról*, „*A Világot átszelő út*” címmel *Fórika Sebestyén* visszaemlékezésében. A szerzetes Gyergyószentmiklóson született 1921-ben magyar örmény felmenőktől. Tanulmányait a Bécsi Mechitarista rendben végezte, ott is doktorált, Magas egyházi méltóság volt sokáig Bécsben, majd Libanonban Bejrútban. Budapesten és Gyergyóban is

megfordult, - végül Los Angelesben munkálkodott haláláig.

Az est fénypontja volt a XV. ker-i ÖNÖ. részéről *Vörösváry Márton* nemzetközi díjas hegedű és zongoraművész koncertje az érdeklődőkkel zsúfolásig megtelt örmény katolikus templomban.. Hallhattuk *Bach*, *Bartók*, *Hacsaturjan*, *Wieniawski* és *Ysaye* műveit. Marci három hangszerrel szólaltatott meg mesterfokon. Az orgonát, a zongorát és a hegedűt. Több mint egy órát tartó játékával mindenkit elvarázsolt. A többszöri vastaps elég szokatlan egy szakrális helyen, de megítélésem szerint Marci megérdemelte és ráadásként *Ave Mária* orgona játékával búcsúzott a Nagyérdemű Közösségtől.

Búcsúztam én is a 14 év közös munka után a gyergyói örmény közösségtől 88. életévemben a lélekemelő koncerttel. Kicsit elfáradtam és a 13 órás utazás megpróbáltatásait már nehezen viselem.

Örvendek annak, hogy együtt munkálkodásunk idején a Gyergyószentmiklósi Örmény Művészeti Fesztivál a Kárpát Medence magyar örmény közösségének egyik legrangosabb ünnepe lett, s remélem a jövőben is az marad. *Kulcsár László* elnöknek és munkatársainak további töretlen szervező munkát, nívós fesztiválokat és tengernyi egészséget kívánok hozzá.

Az est lezárása régi szokáshoz híven, kedves vendéglátással folytatódott a patinás Szilágyi Étteremben. Finom töltött káposztával „a la Szilágyi” módon. Bensőséges beszélgetéssel, gondolat cserével folytatódott az est további része. Feltűnt, hogy valamivel kevesebben voltunk mint legutóbb. Az élet természetes rendje szerint inkább az idősebb réteg hiányzott, viszont helyükben megjelentek a karabahi fiatalok csoportja új kulturális színfolttal. *Kulcsár László* örökké fiatal és dekoratív, sokat munkálkodó édesanyja *Zsuzsa*, szép felesége *Mária* és gyönyörű lányai *Petra* és *Rebeka* is szoros és kitartó munkatársai *Lászlónak* az örmény közösségben.

Őszinte szeretettel szívembe zártam Őket, az elköszönésnél a gyergyói közösséggel együtt, Szeretettel gondolok *Buslig Gyulára*, aki műtött csipővel, fájó térdrel, a Vörös Köpönyegesek élén, még mindig letérdel az oltár előtt és aki hajnalok hajnalán többször jött elém a nemzetközi gyorsához, hogy besegítsen nehéz csomagjaimmal a Szilágyi Hotelba. Sok sikert kívánok azoknak a fiatal tehetségeknek, akiknek lehetőségeim szerint próbáltam egyengetni útjukat, - kiállításokkal, fellépésekkel és egyéb módon.

A kellemes családi est után folytatódott másnap a fesztivál. A második nap Vernissage-val indult, a kulináris bemutatók sora, a gyermek programok és a kellemes sátrakban a fesztiválon megszokott sokszínű és értékes népművészeti tárgyakat, élelmiszereket, gyógyfüveket, havasi mézkülönlegességeket felsorakoztató ízig-vérig nemzetiségi vására. A gasztronómiai bemutató az Örmény Közösségi Ház udvarán történt, ahol az angadzabur levesbe főzött fülecske, a levesbetét elkészítését mutatta be: *Kiss Piroska* és *Nagy Ilona*. Megtörtént a churut készítés utolsó fázisának a bemutatása rézüstökben, és a

kúp alakúra formázása, szárítása Mezei Imre módra. A churutus levesek készítését nagy bográcsokban állandó keveréssel felügyelték, a gyergyói, a csíkszépvízi és több örmény település szakácsai. Minden leves ízesítés módja egyéni. Az angadzabur leves erdélyi örmény különlegesség, Örményországban ismeretlen! A leveket és minden örmény jellegű finomságot megkóstolhatott, sőt meg is ebédelhetett a nem kis létszámú érdeklődő közönség. Az angadzabur levest követően, ehettett birkapörköltet, saslikot, lángost és édességnek frissen sült az erdélyi sokféle ízesítésű kürtöskalács. Aperitívnek az örmény konyakból is jutott mindenkinek.

Az örmény templom kertjében gyermekműsor zajlott, a Tarisznyás Márton Múzeum kertjében a Budapestről érkezett karabahi diákcsoport örmény táncokat mutatott be, amíg a felnőttek a saslikot készítették.

Az Örmény Közösségi Ház emeleti előadótermében a délutáni órákban érdekes előadások hangzottak el az építészet-től a konyak készítéséig és kóstolásig bezáróan. *Dr. Kálmán Attila* építész remek előadást tartott „*Örmény építészek a Szultánok szolgálatában. A Balyan család*” címmel. A nagyon tehetséges örmény

építész család megannyi Isztambulban épített palotáit, a „vízpart csodáit” és egy sor kimagasló építészeti emléket mutatta be vetítettképes előadásában. Aki járt Törökországban és lehetősége volt hosszabb időt tölteni Isztambulban és látta eredetiben az épületegyütteseket, az is rácsodálkozott a ragyogó összeállítású előadásra. Szinte meglevenedtek a gyönyörű, pártját ritkító óriási kulturális üzenetet hordozó örmény építész örökéletű munkái. A remek előadás végén nagy tapsot kapott.

Utána a jól ismert *Puskás Attila*, az Erdélyi Örmény Szövetség Elnöke vezette fel a nagyérdemű hallgatóit az Ararát hegyére, miközben az örmény konyak történetét mondta el, hogy felkészítsen a nem mindennapi örmény nedű kóstolására.

Nekünk ennyi jutott az ez évi magas színvonalú XIV. Gyergyószentmiklósi Örmény Művészeti Fesztivál programjaiból és hangulatából, mert Marci másnapi budapesti koncertje miatt nem maradhattunk tovább. Sajnos nem hallhattuk *Gheorghita Orsolya* szép hangú operaénekesnek, a Bécsi Állami Operaház tagjának az esti fellépését. A másnapi örmény katolikus templom búcsú ünnepén sem lehettünk jelen és nem üdvözölhettük *Szakács Endre* volt szamosújvári örmény vikáriust, aki jelenleg Marosvásárhely lelkész és *dr. Kovács Gergely* érsek, örmény apostoli kormányzót sem a budapesti Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületének XV. kerületi képviselője, elnökeként és *Kulcsár László* munkatársaként. Remélem, hogy *Vörösváry Márton* örmény gyökerű nemzetközi híró hegedű, zongora és orgonaművész, a jövőben sokszor megforduljon Gyergyószentmiklóson.

Később beszámolok majd a 14 év együtt-munkálkodásról, s annak a mai napig tartó és a jövőbe mutató eredményeiről.

Emlékezzünk Vértanúinkra

Az EÖGYKE 2024. október 6-án tartott megemlékezése kapcsolódott az aznapi szentmiséhez, amelyet *Mashdots atya* tartott örmény nyelven. A szentmise során *Mashdots atya* imádkozott az 1849 október 6-án Aradon kivégzett hősök lelkéért, valamint módot talált arra, az örmény közösség számára is ismertesse az emléknap történetét néhány mondatban, hiszen ők általában keveset tudnak a magyar történelem ezen időszakáról és arról pedig még kevesebbet, hogy ez hogyan érinti az örmény közösséget, köztük az utóbbi időben betelepedett, valamint Magyarországon tanuló örmény diákokat.

A mise és áldozás után a magyar-örmény önkormányzatok és az örménykatolikus lelkészség képviselői koszorúkat helyeztek el az Orlay utcai plébánia falán található, „Szabadságharcaink neves és névtelen magyar-örmény hőseink” emlékére emelt emlékfalánál. Az emlékfalon *Kiss Ernő*, *Lázár Vilmos* Aradi Vértanúk, *Czetz János* 1848-49-es szabadságharcos tábormok és *Pongrácz Gergely* 1956-os szabadságharcos plakettek találhatók. A közösség tagjai egy-egy csokorral vagy virágszállal emlékeztek. A megemlékező beszédet *Várady Mária* mondta.

Balogh Jenő

Örmény Letelepédési Nap

„Ez év október 13-án vasárnap már negyedik alkalommal kerül megrendezésre az örmények Magyarországra településének emléknapja”, kezdte megnyitó beszédét *Szenttamássy Katalin* IX. kerületi elnök. Megnyitójában röviden összefoglalta a Magyarországi örmény nemzetiség útját az ősi földről Krímen és Moldván keresztül Erdélybe. Végül arról beszélt,

hogy milyen hasznos és fontos ez a rendezvény a többszáz éves út és az immár több mint 300 éves megtelepedés emlékére. Őt követve az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke, *dr. Issekutz Ákos*, aki inkább a jövőről, a jövő feladatairól beszélt. Kiemelte, milyen nehéz a fiatalokat megfogni, elérni és megfertőzni a nemzetiség tudattal. Fontos

Szenttamássy Katalin

Dr. Issekutz Ákos

Várady Mária

célnak tekintette az Orlay utcai épület fejlesztését, a múzeum visszaállítását és a II. emeleti új tereknek olyan funkciót találni, amely a jelenleg nem aktív közösségi tagokat és az új örményeket is becsalogatja.

Napirendtől eltérően megemlékeztünk *Novák Ferencről* (Tatáról), aki mindig is büszkén vállalta szamosújvári örmény gyökereit és terjesztette az „angadzsabur leves” készítésének titkát. Halálára való emlékezést a „Nagyok” videósorozat beszélgetős filmjének levetítésével kezdtük, majd többen idéztek fel emlékeket Tatáról. Az estet az ANI - Budavári Örmény Színház GÁLAESTJE tette felejthet-

lenné, amely az Erdélyben is bemutatott „*Gyergyói havasi gyopár*” című vidám, zenés örmény összeállítást tartalmazta, *Török Gábor* és együttesének táncos műsorával kiegészítve.

A rendezvény alatt az épület előtti behajtón megismerkedhettünk az örmények történelmével, kultúrájával és híres emberei munkásságával egy roll-up-os kiállításon. Az eseményt vendégfogadás és jóízű beszélgetés zárta.

A rendezvényt a Budavári és a Ferencvárosi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat szervezte és támogatta.

Örmény katolikus hírlevél XXXIV. szám október-november Szent Kereszt – Szent Ötvennap (Advent)

Kedves Testvérek!

Novemberben sokan gondolnak kicsit az elmúlásra. Mindenszentek ünnepe és halottak napja is ebbe az irányba mutat. Mintha a mai korban a halottak napja elhalványítani mindenszentek ünnepét. Éppen ezért fontos, hogy a halálban ne az elmúlást lássuk csupán, hanem az örök élet kezdetét.

Vannak sokan, akik nem vesznek tudomást a földi élet végességéről. Manapság a halál mintha nem lenne része életünknek. A régi ember életének természetes része volt annak befejeződése. Megvolt a rítusa a búcsúzásnak. Ha otthon halt meg, összejöttek a falubeli rokonok, imádkoztak körülötte. De készültek is a halálra. Úgy igyekeztek élni, úgy voltak kapcsolatban Istennel, hogy a végső nap ne váratlanul érje őket.

Az evangélium rendre figyelmeztet a készenlétre. Keressük tehát a napi kapcsolatot Istennel! Így – bármikor és bárhol – jön is el – örömteli találkozássá válhat az a nap a Mennyei Atyával. Szeretettel,

Ákos atya

NOVEMBERI MISEREND

Nov. 3. vasárnap 11:00 Masdoc atya
Nov. 10. vasárnap 16:00 Ákos atya
Nov. 17. vasárnap 16:00 Ákos atya
Nov. 24. vasárnap 11:00 Masdoc atya

Idén a Szent Ötvennap (Hisznagac) a *Jézus Krisztus* megtestesülésének és isteni meg-

nyilvánulásának január 6-i ünnepéig tartó, az ünnepre való előkészület bőjti időszaka november 17-i vasárnapot követő hétfőn kezdődik. Az örmény katolikus egyházban ünnepejük *Jézus Krisztus* születésének december 25-i ünnepét is, amelynek adventi időszaka december 1. vasárnapra kezdődik, ez az egyházi új év kezdete is. Az örmény katolikus egyházban tehát – sajátos értelemben – a várakozásnak és előkészületnek két, egymást részben lefedő adventi időszaka van: a Vízkeresztig tartó szent ötvennap és ezen időszakon belül a Karácsony ünnepéig tartó, négy vasárnapot átölő adventi időszaka. Készüljünk *Krisztus* születésére, eljövetele ünnepére az okos szüzek példája nyomán imádságos lélekkel és élő reménységgel!

A SZENT KERESZT ÜNNEPEI

Krisztus Szent Keresztjének az örmény egyházban négy ünnepe van:

- Szent Kereszt megjelenésének ünnepe, Իսաչի Երևույսն ունի (Khácsi jerevmani don) - a Húsvét utáni 28. napon
- Szent Kereszt felmagasztalásának főünnep, Իսաչի Երևույսն (Khácsverác a szeptember 11-17 közötti időszak vasárnapján van, idén szeptember 15-én, előtte egy hét böjttel)
- Varaki Szent kereszt ünnep – a Szent Kereszt felmagasztalásának főünnepét 15 nappal követő vasárnapon, idén szeptember 29-én

- Szent Kereszt megtalálásának ünnepe Իսաչիլիւն Khácsküd az október 23-29 közötti vasárnapon, idén október 27-én

Szeptember – október nagyobb eseményei templomunkban

Szeptember 15-én ünnepeltük a Szent Kereszt felmagasztalásának főünnepét, a szentmisét *Masdoc atya* mutatta be, az ünnep másnapján halottak napján a hívek kérése szerint imádkozott *Masdoc atya* az elhunytakért a szent Áldozat liturgiájában.

Szeptember 22-én ünnepeltük Fogolykiváltó Boldogasszony búcsúját, az ünnepi szentmisét Fülöp Akos plébániai kormányzó mutatta be délután 4 órakor, azt megelőzően az Erdélyi Örmény Gyökerek Egyesület által szervezett Tarka nap programja várta az érdeklődőket.

Szeptember 29-én Varaki Szent Kereszt ünnepét ünnepeltük meg, amelynek eredete az Örményországi kereszténység előtti időkre, a keresztényüldözések korára megy vissza. *Masdoc atya* szentbeszédében az ünnep titkát idézte fel: *Szent Hripszime*, római szűz és 36 társa *Diocletianus* császár üldöztetése elől menekült Örményországba, Vagharsapatba, magukkal hozva a Szent Kereszt kis darabját,

amelyet elrejtettek. *Trdat király* – császári parancsra, vagy azért, mert a különös szépségű Hripszime hű maradt Krisztushoz – a kivégeztette Hripszimét és 36 társát. Vértanúságuk után évek múltán két varak-i, *Totik* és *Hovel* imádságban kérték, hogy megtalálhassák az elrejtett Szent Kereszt ereklyéjét. Ezt követően Varakban fény ragyogott fel, megmutatva nekik a Szent Kereszt kis darabját, ott, ahol *Szent Hripszime* és 36 vértanútársa elrejtették.

Október 6-án az Aradi Vértanúkért és a Közel-kelet: a Szentföld, Libanon és Szíria békéjéért és a kiengesztelődés megvalósulásáért és az igazságért meghalt minden vértanú lelkének üdvösségéért mutatott be ünnepélyes liturgiát *Masdoc atya* a halotti megemlékezéssel. Jelen voltak: öccsellenciája *Joanna Azzi* a Libanoni Köztársaság rendkívüli és meghatalmazott nagykövete, *Kovács Péter* úr a Külügyminisztérium Hungary Helps Ügynökségének vezérigazgatója *Ázbej Trisztán* államtitkár úr képviselőként, *Akopján Nikogosz*, a Magyar Országgyűlés Örmény Nemzetiségi Szószólója és *Dr. Czárán István* az Országos Örményi Önkormányzat elnöke.

A Tarka napon a gyerekek mesélnek a nyári Örmény táborról Ákos atyának

Október 12-én szombat koraeste a világhírű Geghard kórus liturgikus lelki és népi énekekkel adott nagy sikerű koncertet templomunkban.

A koncert előtt a lelki énekek, sáragának kialakulásáról Masdoc atya tartott bevezetőt, ennek egy részletét idézzük:

„A lelki zene az örmény nép körében a 4-5 századtól alakult ki és formálódott. A keresztény hit 301-ben államvallásként való kinyilvánítása, majd 405-ben az örmény betűk feltalálása ösztönzőleg hatott a lelki énekköltészet fejlődésére. Az első sajátosan örmény lelki énekek az 5-ik században jelentek meg, ezek jelentették az örmény nemzeti sáragán-költészet kezdeteit. E kezdeti ének-költevények Meszrob Masdoctól, Száhák Bárthevtől, Movszesz Khorenacitól és Hovhannesz Mántágunitól származnak. A legkorábbi sáragának megalkotása a hasonló típusú görög énekek mintáját követte, majd ezek szabadon fejlődtek. A metrikus sáragának megalkotása különösen Nerszesz Snorhalinak köszönhető. Kezdetben a sáragánokat szabadon énekeltek az örmény egyházban, majd a 7-ik századra kikristályosodott az imaórák liturgiája énekrend-

jének hivatalos kánonja, amelyhez képest az ezen kívüli többi sáragánt másodlagosnak, parakanonikusnak tekintették. E kánon gyakorlatban való elültetése Szdepanosz Szjuneci nevéhez köthető. Fontos sáragánszerzők voltak: Anánia Sirgágáci, Száhágtught, Nerszesz Lámbronáci, Krikor Mevronáci, Girágosz Nerznkáci és mások.

A lelki énekek az istentisztelet és az áhítat alapját jelentették. Ezért már az első századok egyházatyái is különös jelentőséget tulajdonítottak a lelki éneklésnek, felismerve annak az ember belső világára gyakorolt hatását. Nerszesz Lámbronáci mondta a szent zenéről „az emberek szívében felébreszti a vágyat a kegyelemre.”

*Mons. Masdoc Vrt. Záhertján
(fordította: Garaguly István)*

Az örökkévalóság megörökítése: Örmény fotózás Jeruzsálemben a 19. és 20. században

A Magyar Képzőművészeti Egyetem, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Armenológiai Tanszéke és a Lipcsei Leibniz Intézet (GWZO) közös kiállítást rendezett a jeruzsálemi örmények gazdag fényképészeti örökségéből, mely a Magyar Képzőművészeti Egyetem aulájában volt megtekinthető szeptember 20. és október 8. között. A kiállítás a jeruzsálemi örmény diaszpóra fotóművészetét mutatja be, örmény fotósok szemüvegén keresztül vizuális zárandoklatra invitálja a látogatókat.

Az archív fényképekből álló kiállítás bemutatja, hogyan éltek a szent életű emberek több mint egy évszázaddal ezelőtt Jeruzsálemben, hogyan kapcsolódtak lelkileg az örmény diaszpóra közösségeihez. A jeruzsálemi örmény fotográfia a szakrális és világi élet szimbiózisa, a kiállításon látható fényképek a városi és természeti környezetet, az embereket, öltözködésüket, szokásaikat, vallási rituálékat és világi tevékenységeket követik nyomon.

A régióban élő örmények története a Krisztus utáni 4. századra nyúlik vissza, amikor az örmények elkezdték zárandoklataikat a jeruzsálemi keresztény szent helyekre. A 7. században az örmény keresztényeknek már volt püspökük Jeruzsálemben. Az Óvárosban, a Patriarchátus mellett ma is található a híres Örmény Negyed, a laikus hívők közössége, amely az Egyházzal együtt, de saját kulturális és politikai szervezeteikkel igen sokszínű örmény diaszpórát alkot a szent városban.

Jeruzsálemben az első helyi fotós Yeszayi Garabedian örmény pátriárka volt, aki az 1860-as években tanította a fiatalokat a fényképezés művészetére. Tanítványa Garabed Krikorian volt, az első jeruzsálemi fotóstúdió tulajdonosa.

A kiállítás anyagait a jereváni Örmény Népiértékek Intézet Múzeuma, a washingtoni Kongresszusi Könyvtár, a párizsi Nubar Könyvtár, valamint a bostoni Project Save

Photograph Archive és a lisszaboni Gulbenkian Archivum tette elérhetővé.

A kiállítás megnyitóján a vendégeket Erős István, a Magyar Képzőművészeti Egyetem rektora és Birher Nándor, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészeti és Társadalomtudományi Karának dékánja köszöntötte.

A megnyitón előadók dr. Fürjes Zoltán egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős helyettes államtitkár, Ashot Smbatyan úr, az Örmény Köztársaság magyarországi nagykövete, dr. Issekutz Ákos, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke és Peter Cowe, a Los Angeles-i UCLA Örménytudományi Tanszékének vezető professzora volt.

Megnyitja Diana Ghazaryan kurátor, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Armenológiai Tanszékének PhD hallgatója.

Bogdan Stacescu

Örmények Romániában - 3. rész

A cikk a 2023. november-december számban megkezdett és 2024. július-augusztusi számban folytatott írás harmadik része.

Az örmények a 14. században alapított Románvásár város első lakói közé tartoztak. 1355-ben a helyi örmények megvásároltak egy fatemplomot, amelyet 1341-ben építettek a helyi szászok. A templom – vagy talán utána épített változata – 1551-ben megrongálódott. A Mária tiszteletére szentelt kőtemplomot 1609-ben építtette *Agopsa*. A 17. század vége felé, majd 1864-ben újjáépítette *Teodoros Soghomonian* és *Doing Simeon Pipian* (utóbbi volt az első örmény a romániai parlamentben). A templom stílusa hasonló a jászvásári templomhoz. Románvásár fontos gazdasági és kulturális központ volt a moldvai örmények számára.

A cetatea albai templom talán a 14. század elején épült. A külföldi utazók már a 15. században említik, olykor örmény püspökök rezidenciájaként. Kis mérete, egyszerű kialakítása, valamint padlózatának – a jelenlegi talajszint alatti – elhelyezkedése arra utal, hogy a jelenlegi épület meglehetősen régi. A török hódítás után a helyi örményeket Konstantinápolyba deportálták, de az oszmán uralom alatt volt a városnak örmény közössége.

Ókilia városában a középkor elején örmény közösség élt. 1768-ban *Kleeman* német geográfus két örmény templomot említ Ókiliában (már nem léteznek).

Vászlóban a 15. században telepedtek le örmények. Örmény templomokat 1526-ban és 1608-ban említenek. Mind az örmény közösség, mind az örmény egyház eltűnt a középkorban.

A hotinkai örmény templom 1480-ban épült. 1551-ben lerombolták, majd 1645-ben újjáépítették. A várost és az erődöt 1713-ban a törökök elfoglalták, és az örmény közösség eltűnt.

A Duna-parti Izmail városában 1669-ben örmény templomot szenteltek Mária tiszteletére. *Luigi Maria Pidou* író említ egy örmény templomot Tighinában (Bender). Mindkét (megerősített) város akkoriban török uralom alatt állt.

Sorocának is volt örmény temploma a 17. században. 1787-ben *Charles de Peyssonnel* említ egy örmény templomot Causaniban.

Aknávársárban több örmény templom is épült. A Szent Mária-templom 1825-ben épült, egy 18. századi fatemplom helyére. 1600-ban egy másik kápolna is állt még. A Szent Miklós-templom 1580-ban épült, 1775-ben újjáépítették, majd 1845-ben a helyi románoknak adták. A 13. század elején Tatrosvásárhelyen egy örmény fatemplom is volt, melyet 1333-ban újjáépítettek; ma már csak a romjai maradtak fenn. A közeli Kájuc faluban egykor örmény katolikus templom állt.

Galatiban 1669-ben örmény fatemplom állt; a városnak akkoriban örmény püspöke is volt. A templomot 1821-ben a törökök felégették, egy évvel később a közösség újjáépítette. A jelenlegi Szent Mária tiszteletére szentelt templom 1858-ban épült. A város örmény közössége növekedett a 17. század folyamán, később ugyanígy a 19. század folyamán – amikor a város

szabadkikötői státuszának köszönhetően fejlődött –, majd az 1915. évi népiirtás folyományaként. A brailai Szent Mária-templom 1837-ben épült.

A foksányi örmény közösség is az újabbak közé tartozik. Az oláh oldalon a Szent György-templom 1700-1715 között épült. A moldvai oldalon a Mária-templom 1780-ban és érdekes régi sírköveket találunk körülötte. A temetőben található kápolna, amelyet a feltámadás tiszteletére szenteltek és 1891-ben építettek, *Harutjun* és *Garabet Popovici* testvérek adománya. Barladban, Cotnariban, Dorohoiban, Husiban, Tecuciban, Negostinában is voltak örmény templomok (Szucsáva közelében a Szent Miklós-templom, 1862-ben épült).

Az első örmény közösségeket Havasalföldön a 15. század elején említik. Targoviste régi fővárosában örmény templom lehetett. Tudunk róla, hogy 1740-ben templomot építettek ott, amely később elpusztult.

1581-ben örmény templom állt Bukarestben. 1629-ben katolikus és apostoli örmények építették a város központjához közel, az örmény negyedben a Baratia (Testvériség) templomot. Baratia 1638-ban vált kizárólagosan katolikus templommá, és az apostoli örmények saját fatemplomot építettek a város szélén, az Örmény utcában (először 1772-ben em-

Az aknavásári templom oltára

lítik). Ezt a templomot – immár kőből – 1685-ben *Hagi Hariton Amira Hoveantz* építette fel. A templom 1781-ben leégett, de a következő évben újjáépítették. Valószínűleg több mint egy (apostoli) örmény templom volt Bukarestben; a 18. század elején egy második templomról van említésünk.

Egy örmény céh létezését Bukarestben *Alexander Ipsilanti* (1775) és *Michael Sutu* (1791) hercegek által kiadott oklevelek igazolják. Az 1820-as oláh céhek listáján is szerepel az örmény céh. 1821-ben 187 román anyakönyvezett mester volt Bukarestben – és 37 örmény. A pékek céhének vezetője a híres örmény Babik volt. Számos híres örmény tulajdonú fogadó is volt Bukarestben: a Manuc's Inn, a város egyik fő nevezetessége, a Campineanu fogadó, amelyet *Petre* és *Ioan Serafim* testvérek (1832-1846) vezettek, Slaison, az Örmény fogadó (19. század), Simon fogadója (1870 – 1889) valamint *Grigore Caracas* fogadója (1870 – 1880).

A pitești örmény templom 1693-ban épült, 1852-ben újjáépítették majd 1882-ben felújították. Keresztelő Szent János tiszteletére szentelték. Voltak még örmény közösségek Craiovában, Giurgiuuban, Ramnicu Valceában, Curtea de Argesben, Turnu Severinben, Buzauban, Ploiestiben, de nem volt saját templomuk. Dobrudzsa/Dobrudja tartományban (1420 óta török fennhatóság alatt) örmény közösségek és templomok is voltak. Babadagban 1500 körül örmény közösség élt, templomot 1649-ben említenek. 1803-ban Babadagban 40 örmény ház volt. A Szent Kereszt tiszteletére szentelt templom 1823-ban leégett, 1829-ben újjáépítették, majd újra leégett. 1891-ben, majd 1896-ban átépítették Szent Mária-templomként. A templomot az 1940-es földrengés elpusztította. A 18. század

közepe táján örmény templom épült Sulinán; a második világháború idején bombák semmisítették meg. Konstancán 1760 előtt örmény templom állt, valamint egy régi örmény temető. 1878-ban (amikor a régió visszatért a román közigazgatáshoz) az (akkor még nagyon kicsi) Constanta városában a házak mintegy ötöde örmény volt. Dél-Dobrudzsában örmény közösségek, templomok és iskolák voltak Szilisztrában és Bazargic/Dobricban.

A legtöbb romániai örmény templom inkább helyi, mint örmény stílusú. Ugyanakkor az örmény építészet és díszítőművészet jelentős befolyással volt a helyi Román építészetre. Egy francia szerző a 19. században azt állította, hogy az Al-Duna vidéke építészeti szempontból örmény gyarmat. Ez az állítás nyilvánvalóan eltúlzott, de nem teljesen alaptalan. Sok olyan román templom van, ahol nyilvánvaló az örmény hatás. Dealu, Dragomirna, Curtea de Arges templomai ennek nyilvánvaló példái. Érdekes módon a Curtea de Arges kolostor nehéz és tragikus építésének legendája nagyon hasonlít egy örmény legendához – az Ashtarak híd legendájához.

Örmény változat: A híd minden alkalommal összeomlik, amikor az alapjait építik. A falu öregeinek azt tanácsolják, hogy áldozzanak fel egy árvát a folyónak. Egy fiatal lányt hoz a mostohaanyja, és

Az Arges kolostor (1517)

beépítik a híd lábazatába. Amikor a fal térdig ér, a lány énekl:

Falaztak, édes anyám, falaztak,

Térdig megköveztek...

Aztán énekl:

Falaztak, édes anyám, falaztak,

A mellemig megköveztek...

(...) *Megfalaztak, édes anyám, befalaztak,*

Torkomig megköveztek...

Ezután már nem hallatszik a hangja, és az alapok szilárdak maradnak. Hasonló legendák kötődnek Batman és Koter hídjaihoz.

Román legenda: A Fekete Herceg Manole-t és kilenc másik mesterembert bérel fel, hogy építsenek egy templomot, amely szebb, mint bármely más a földön. Elkezdnek építeni, de ami nappal épül, az éjszaka összeomlik. Manole furcsa álmot lát, és az építők úgy döntenek, hogy bezárják a falak közé az első nőt, anyát, feleséget vagy nővért, aki reggel enniválót hoz nekik. Elsőként Manole felesége, Ana, jelenik meg. Manole, akit megőrjít a gyász, azt mondja feleségének, hogy ez csak játék, és beépítik a falak közé:

A fal felemelkedett

És körülvette őt,

A bokájáig,

Egészen a combjáig.

És ő, szegény,

Nem nevetett többé,

És folyton azt mondta:

Manole, Manole,

Manole mester,

Hagyd abba ezt a viccet,

Nem jó.

Manole, Manole,

Manole mester

Összeúz a fal,

Összetöri a testem!

Manole elhallgatott,

És tovább építkezett.

A fal emelkedett

És bezárja őt

(...) *Bokáig,*

Egészen a combjáig,

A bordáig,

A melléig,

Ajkáig,

Egészen a szeméig.

A templom végre elkészült, és a legcsodálatosabb lett az országban. A herceg elrendeli az állványzat eltávolítását, az építőket pedig a tetőn hagyják, nehogy másnak szebbet építsenek. A mesterek szárnyakat csinálnak maguknak, és leugranak a tetőről. Manole ugrás közben meghallja felesége halk hangját, leesik a tetőről és meghal.

Érdekes megjegyezni, hogy *Nicolae Iorga* azt állította, hogy a Curtea de Arges-i templom építésze a Van-tó melletti Argesh városából érkező örményeknek köszönhető. Hasonló legenda fűződik a jászvásári Három Szent Főpap templomhoz, amelynek építésze és külső díszítése nyilvánvalóan örmény hatású.

Vasile Lupu (1634-1653) viszonylag békés uralkodása a moldvai örmények virágzásának időszaka volt. 1646-ban Jászvásárban (1564 óta Moldova fővárosa) örmény iskolákról tesznek említést. Ennek azonban 1650-ben vége szakadt egy hatalmas kozák invázió miatt. *Vasile Lupu* uralkodásának végén harcok és ismétlődő inváziók keserítették meg az életet.

1671-ben az örmények a *Hancu* testvérek által vezetett lázadás támogatói közé tartoztak *György Duca* herceg zsarnoksága és túlzott adói ellen. A lázadók (török segítséggel) vereséget szenvedtek a chisinaui csatában, vezetőiket pedig száműzésbe kényszerítették. Egyes szerzők szerint maguk a *Hancu* testvérek is örmény származásúak voltak.

1672-ben hatalmas török invázió érkezett Moldvába, és a következő években Moldova (és bizonyos mértékig Havas-

alföld) a Lengyelország és az Oszmán Birodalom közötti háborúk csataterévé vált – ami pusztító hatással volt a fejedelemségre. A harcok 1683-ban kiújultak, amikor *Jan Sobieski* lengyel király serege erőddé változtatta az örmény zamcai kolostort. Ezek a sajnálatos események oda vezettek, hogy a moldvai örmények nagy része elhagyta otthonát, és Erdélybe menekült.

Az örmények átvonulása a Kárpátokon már korábban – a század közepe táján – megindult. 1654-ben a moldvai örmények egy csoportja *Mardiros Gandra* és az *Azbej* testvérek vezetésével Erdélybe ment, de – politikai zűrzavarok miatt – kénytelenek voltak visszafordulni és Gyergyószentmiklóson telepedtek le. Egy 1647-ben Marosvásárhelyen másolt kézirat bizonyítja az örmények jelenlétét a városban.

1672-ben 3000 moldvai örmény, püspökük, *Minas Zilihtar* vezetésével Erdélybe menekült. Eleinte átmenetinek gondolták a költözést, de aztán véglegesen bizonyult letelepedésük a Kárpátoktól nyugatra. *Apafi Mihály* herceg engedélyezte az örmények letelepedését Beszterce, Gyergyószentmiklós, Csíkszereda, Petele, Csíksomlyó és Gyulafehérvár településeken. Az *Apafi* által 1680-ban kiadott Charta autonómiát adott az örményeknek, szabadon gyakorolhatták kereskedelmet és kézműves tevékenységüket, és megvásárolhatták saját bíráikat. Egy fontos örmény közösség kezdetben Besztercében telepedett le, ahol templomot építettek. A helyi szászokkal való konfliktusok (akik félték az örmények által jelentett konkurenciától) arra kényszerítették az örményeket, hogy elhagyják a várost, és máshol telepedjenek le.

A Lengyelországba menekült örmények egy része Erdélybe költözött, hogy

elkerülje a katolicizmusra való áttérést. Hamar kiderült, hogy – *Apafi Mihály* védelme ellenére – a fejedelemségben is (amely 1699-ben a Habsburg-birodalom része lett) át kell térniük. Az új örmény katolikus közösség szervezője *Oxendius Varzarescu/Varzarian*, egy botosáni származású örmény, aki 1670 és 1684 között Rómában tanult. *Varzarescu* meggyőzte *Minas* püspököt, hogy térjen át katolikus hitre, *Vartan Hunanian* lembergi püspök által celebrálva. *Minas* 1686-os halála után *Varzarescu* lett a következő örmény katolikus püspök Erdélyben. 1669-ben *John Kieremowicz* lett Szucsáva névleges örmény katolikus püspöke, de a helyi örmények emellett megválasztották saját apostoli püspöküket is, *Sahakot*. *Varzarescu* első székhelye Gyergyószentmiklóson volt, majd Besztercére költözött. Mivel az erdélyi római katolikus székhely 1566 óta üresen állt, *Varzarescu* 1715-ben bekövetkezett haláláig azt is vezette.

Oxendius Varzarescu halála után a latin rítusú egyház, különösen a jezsuiták nyomása, valamint a szamosújvári és az erzsébetvárosi örmények közötti meg-

Erzsébetvárosi örmény templom

osztottság megakadályozta, hogy újabb örmény katolikus püspököt válasszanak.

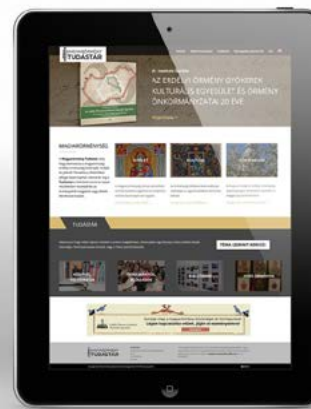
1700-ban *Lipót* osztrák császár (25 000 guldenért cserébe) *Varzarescut* és az erdélyi örményeket feljogosította arra, hogy saját várost építsenek a Szamos folyón, a *Martinuzzi* kastély és egy kis román falu közelében. Az első betelepülők 70 örmény család volt Besztercéről. A város – amelyet *Armenopolis* (hivatalos név), *Armenierstadt* (németül), *Szamosujvár* (magyarul) vagy *Gherla* (románul) néven ismertek – az osztrák birodalomban elsőként épült úgy, hogy városrendezési szempontok alapján átgondoltan lett kivitelezve. A terveket a római *Alexanian* építész készítette. Négy egymásra merőleges főutca volt, a házak építészetét, elhelyezkedését, airt és tulajdonosainak társadalmi helyzetét gondosan szabályozták. 3000 örmény család telepedett le *Armenopolisban*, és a város lakossága hosszú ideig szinte kizárólag örmény volt.

Erdély másik fő örmény központja Erzsébetváros (Erzsébetváros, Ebesfalva, Ibasfalau, Dumbraveni), az *Apafi* család egykori birtoka, ahová már 1658-ban telepedtek le örmények. A helyet korábban román jobbágyok és magyarok is lakták, de volt egy szász közösség is. Az örmények máshol is telepedtek le: Gyergyószentmiklóson, Csikszépvízen, Ditroban – mindegyiknek örmény temploma van –, Kolozsváron, Nagyszebenben, Brassóban, Nagyváradon, Aradon, Nagyenyeden, Besztercében, Gyulafehérváron, Szászrégenben, Abrudbányán, Naszódon, Székelyudvarhelyen, Sepsiszentgyörgyön, Kézdivásárhelyen, Déván, Nagykárolyban, Gyergyóalfalun, Remetén, Gyergyószárhegyen, Maroshévízen, Gyergyóújfalun és Görgényszentimrén.

Folytatás a következő számban

TARTALOM

Örmény szentek: Szent Zsuzsanna (Susanik)	1
Megalakultak a nemzetiségi önkormányzatok – <i>Balogh Jenő</i>	2
Örményország előszőr – <i>Fabók Dávid</i>	4
Az Örményországban járt Országos ÖrményÖnkormányzat és Szószóló hivatalos eseményei	16
Megnyílt az Országos Örmény Önkormányzat székháza	18
Ararát díj 2024 laudációja: Fancsali János	20
A magyar parlament örmény-magyar baráti csoportjának látogatása a Jereváni Parlamentben	21
Ékes csillagok a tiszta égen	22
Rövid beszámoló Újbuda Legutolsó rendezvényéről	22
A Cecil házassága külhoni örmény újtjáról - a szeptemberi Fővárosi Örmény Klubon	23
Dávid Katalinra emlékeztünk halálának első évfordulóján	25
Tarka Nap és Fogolykiváltó Boldogasszony búcsú – <i>Várady Mária</i>	26
A XIV. Gyergyószentmiklósi Örmény Művészeti Fesztiválról – <i>Nuridsány Zoltánné Mimi</i>	28
Emlékezzünk Vértanúinkra	32
Örmény Letelepdedési Nap – <i>Balogh Jenő</i>	32
Örmény katolikus hírlevél	34
Az örökkévalóság megörökítése: Örmény fotózás Jeruzsálemben a 19. és 20. században	37
Örmények Romániában - 3. rész – <i>Bogdan Stacescu</i>	38

MAGYAR ÖRMÉNY TUDÁSTÁR

A Magyar Örmény Tudástár célja, hogy egybegyűjtse és bemutassa az erdélyi és magyar örmény diaszpóra múltját és jelenét, történelmét, kultúráját, meghatározó személyeit és írott megjelenéseit.

A Magyar Örmény Tudástár egy fokozatosan bővülő, tematikus online adatbázis, benne könyvek, tanulmányok, előadások, kiállítások, híres személyek stb. bemutatásával.

www.magyarormenytudastar.hu

A Geghard énekegyüttes

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel./Fax: 06(1) 201-1011

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Elnök: dr. Issekutz Ákos

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK - FÜZETEK

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kéthavonta megjelenő kiadványa.

A kiadványt támogatja:

KÉSZÜLT MAGYARORSZÁG
KORMÁNYÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL

2024.

Nyilvántartási szám: CE/13136-3/2017

Főszerkesztő: dr. Issekutz Sarolta

Felelős kiadó: dr. Issekutz Sarolta - Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Munkatársak: Balogh Jenő, dr. Issekutz Sarolta, Balogh Réka

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, magyar.ormeny@t-online.hu

Tördelés: Balogh Réka

Nyomdai munkák: Dunakult Kft.